

DÜNYA DENEYİMİ YÖNÜNDEN KKTC OMBUDSMAN DAİRESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Orhan Şener*

Özet**

Bu makalede, KKTC'nin Ombudsman Dairesi'nin etkinliğini kamu ekonomisinin hedefleri açısından inceliyorum. Makalenin ilk bölümünde KKTC'nin Ombudsman kurumunu açıklamak amacıyla kısaca bilgi verilmiştir. Makalenin müteakip kısımları sistemin uygulama açısından incelenmesine ayrılmış ve bazı önemli hususlar zikredilmiştir. Kamu yönetimine ombudsman kurumunun girmesinin bir sonucu olarak, pozitif dışsallıkların içselleştirilmesi de vurgulanmıştır. Çalışmanın son bölümü KKTC'nin Ombudsman Dairesini geliştirmek için alınacak tedbirleri içermekte ve bu bölümü kısa bir sonuç bölümü izlemektedir.

GİRİŞ

1996 Yılında Buenos Aires kentinde toplanan Uluslararası Ombudsman Konferansına 84 kadar ülke ombudsmanı katıldı. Böylece, son yıllardaki gelişmelerle dünyadaki ombudsman kurumuna sahip olan ülkelerin sayısı 100'e yaklaşmış bulunmaktadır. Türkiye'de henüz kamuoyunda bile yeterli düzeyde tartışılmayan bu kurumun, genç bir cumhuriyette sorunlarının tartışılır hale gelmesi bile, KKTC kamu yönetimi yönünden önemli bir gelişmedir. Ancak biz bu çalışmamızda KKTC Ombudsmanlık kurumunu dünyadaki ombudsmanlık kurumlarının deneyimleriyle karşılaştırmaya çalışarak, etkinlik yönünden sonuçlar çıkarmaya çalışacağız.

Bu amaçla, kamu ekonomisi ilkelerinden de yararlanarak, kamu yönetiminde ombudsman kurumunun bir çok kamu kuruluşunun hizmet sunma maliyetini azaltıcı özellikleri üzerinde de duracağız. Çalışmamızda

* Prof. Dr., Kadir Has Üniversitesi

** For the summary in English, see the end page of the article.

ayrıca KKTC Ombudsman Dairesinin sorunları ve çözüm yolları konusunda da bazı önerilerde bulunacağız.

DÜNYA OMBUDSMAN MODELLERİ

Ülkeler, demokrasi deneyimleri ve parlamenter yapılarına uygun olarak değişik ombudsman modelleri geliştirmişlerdir. Ombudsman kurumu İsveç'te yaklaşık 2 yüzyıl önce uygulamaya konulurken; çoğu ülkelerde son yirmi yıl içinde popüler olmaya başladı. Bu nedenle, dünya ombudsman deneyimini değerlendirme yönünden yeterli bilgiye sahip değiliz. Buna karşın, demokrasiyi bütün kurumlarıyla yaşatmaya çalışan ülkelerin, İsveç Modelinde olduğu gibi kapsamlı bir yapılanmaya gittikleri söylenebilir. Buna karşın, çoğu hükümetlerin denetimden kaçınma gibi nedenlerle, zayıf ombudsmanlı bir yapılanmaya gittikleri görülmektedir. Aşağıdaki açıklamalarımızda değişik ülkelerdeki ombudsman modelleri özlü olarak anlatılmaktadır.¹

İsveç Ombudsmanı

Vatandaşları idarenin ve yargının kötü yönetimine karşı korumak amacıyla, İsveç Ombudsman Kurumu üçlü bir yapılanmaya gitmiştir. Bunlar, Parlamento Ombudsmanı, Hükümetçe Atanan Ombudsmanlar ve Basın Ombudsmanıdır.

Parlamento Ombudsmanı : İsveç vatandaşlarının haklarını mahkemelerin ve idarenin haksız uygulamalarına karşı korumak amacıyla 1809 yılında "Yüksek Ombudsman" adıyla bu kurum kuruldu. Günümüzde "Parlamento Ombudsmanı" adını alan bu dairede, birisi koordinatörlük görevi yapan 4 ombudsman bulunmaktadır. Parlamento tarafından atanan ombudsmanlar, ordu da dahil olmak üzere bütün kamu yöneticilerinin ve yargı organlarının haksız uygulamalarına karşı vatandaşların haklarını korurlar.

Ancak, parlamento üyelerinin ve belediye konseyinin eylemleri ombudsmanların görev alanı dışında tutulmuştur. Vatandaşların şikayetlerine ilişkin olarak hazırlanan raporlar, parlamentonun ilgili

komisyonları tarafından incelendikten sonra, parlamentoya sunulur. Ombudsman raporları ayrıca, basında da ayrıntılı olarak tartışılır.

Hükümet Ombudsmanı: Hükümet tarafından tüketici haklarını koruma, eşit fırsatlar yaratma, etnik ayrımcılığı önleme ve çocuk haklarını korumaya yönelik olarak, 4 ombudsman atanır.

Basın Ombudsmanı: İsveç Basın Konseyi, vatandaşların basınla ilgili şikayetlerini inceler ve araştırır. Konsey; Ulusal Basın Kulübü, Gazete Çalışanları ve Gazete Sahipleri Dernekleri üyelerince oluşturulur. Basın Ombudsmanlığı ise, adı geçen 3 dernekten seçilen birer temsilci ile basın sektörü dışından seçilen 2 kişi ve bir hakimin başkanlığında oluşturulur.

Finlandiya Ombudsmanı

1916 yılında kurulan Finlandiya Ombudsmanlık Kurumu da İsveç'te olduğu gibi oldukça geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu iki ülke modeline göre ombudsmanın, diğer ülkeler uygulamasından farklı olarak, ceza yasalarının ihlal edilmesi durumlarında, memurları yargı organının önüne çıkarmayı sağlayıcı yetkileri de bulunmaktadır.²

Danimarka Ombudsmanı

1953 yılında kurulan Danimarka Ombudsmanının yetkileri, İsveç ve Finlandiya ombudsmanlarına göre, son derece dar kapsamlı olarak düzenlenmiştir. Şöyle ki, Danimarka Ombudsmanının yetki alanı sadece idarenin eylemleriyle sınırlı bulunmaktadır. Bu özelliği nedeniyle, Danimarka ombudsman kurumu, ombudsman denetiminden kaçınmak isteyen çok sayıda ülkeye örnek olmuştur.

Avrupa Birliği Ülkeleri Ombudsmanları

Günümüzde Avrupa Birliği ülkelerinde 4 farklı ombudsman türü bulunmakta olup, bunlar sırasıyla aşağıda özlü olarak açıklanmaktadır.

İngiltere: Bu ülkede ombudsmanlık görevi, Parlamento Komiseri (British Parliamentary Commissioner) tarafından yerine getirilir. Ancak, idarenin

haksız eylemlerine karşı Parlamento Komiserine başvurabilmek için, ayrıca bir milletvekilinin onayının alınması gerekmektedir. Çünkü, İngiliz Parlamentosu geleneklerine göre, her milletvekili doğal olarak herhangi bir vatandaşın haklarını koruma sorumluluğu taşımaktadır.

İspanya: Halkın Haklarının Koruyucusu (Defensor del Pueblo) adıyla da bilinen İspanyol Ombudsmanı, oldukça geniş bir alanda ve son derece etkin bir biçimde görev yapmaktadır. Bölgesel parlamenterler tarafından seçilen ombudsman, klasik modele ve Avrupa Birliğine de örnek olmuştur.

Fransa: Mediateure denilen Fransız Ombudsmanı, vatandaş ve idare arasında ortaya çıkan her türlü ihtilafın çözümünde arabuluculuk ya da hakemlik görevi yapar. Fransız yargılama sisteminde ayrıca hakemlik kurumunun etkinliği de, ombudsmanın performansını oldukça artırmaktadır.

Almanya, Hollanda, Belçika ve Portekiz gibi ülkelerde ise, ombudsman vatandaşların parlamentoya yaptıkları şikayetleri inceler, araştırır ve konuya ilişkin raporlarını değerlendirirler.

Avrupa Birliği Ombudsmanı

Maastricht Antlaşması uyarınca kurulan AB Ombudsmanı, üye ülkelerin vatandaşlarının Topluluğun kurumları ve organlarının haksız eylemlerine karşı yaptıkları şikayetleri çözüme kavuşturur. Ombudsman ayrıca yargı yoluna başvurmadan önce, şikayet edilen yönetime önerilerde bulunur. Parlamenteoya verdiği yıllık raporlarla ise, idari yanlışlıkları ve vatandaşlara yapılan haksızlıkları bildirir. Ayrıca, internet aracılığıyla "iyi yönetimin standartları" adlı raporu ile üye ülkeleri de uyarmaktadır. AB Ombudsmanının girişimleri sonucu, Amsterdam Anlaşmasıyla halkın bilgi edinme hakkının gerçekleşmesi de sağlanmış oldu. Böylece, üye ülke vatandaşları resmi bilgilere kolayca ulaşabildiklerinden, kamu hizmetlerinin maliyetinde de önemli tasarruflar sağlandı. Adı geçen anlaşmayla, ayrıca idarenin saydamlık ilkelerine uygun karar alması konusunda da önemli adımlar atıldı.

OMBUDSMAN KURUMLARININ DİĞER ÖZELLİKLERİ

Dünya uygulamasına göre ombudsman kurumunun yasal dayanağı, denetim alanı ve kararların nitelikleri yönünden önemli farklılıklar bulunmaktadır.³

Yasal Dayanağı: İsveç, Finlandiya ve Papau Yeni Gine gibi çok sayıda ülkede ombudsman kurumunun yasal dayanağı anayasadır. Buna karşın, Hollanda, Avusturya ve İrlanda gibi çok sayıdaki ülkede ise, yasal dayanak özel yasalarla düzenlenmiştir. Öte yandan, İskandinavya, Yeni Zelanda, İsveç, İngiltere ve diğer bazı ülkelerde parlamento ombudsmanları görev yapmaktadır. Ombudsmanlık kurumunun yasal dayanağı İtalya'da yerel yönetimler yasası olurken, İsrail'de devlet müfettişliği yasası olmuştur.

Denetim Alanı: Denetim alanı en geniş olan ombudsmanlık kurumlarının başında İsveç ve Finlandiya ombudsmanları gelmektedir. Buna karşın, İngiliz ombudsmanının denetim alanının genişliği oldukça dardır. Bakanlar kurulu üyelerinin eylemleri bir çok ülkede ombudsmanın görev alanı içine girerken, İsveç uygulamasında böyle bir uygulama yoktur.

Başvuru Süresi: Yaygın uygulamaya göre, vatandaşların ombudsman dairesine başvuruları belli bir süre ile sınırlı bulunmaktadır. Örneğin, AB Ombudsmanına başvuru, şikayet konusu olayla ilgili olarak, yönetimin idari işlemi başlatmasından itibaren 2 yıl içinde yapılmalıdır.

Kararların Niteliği : İsveç ve Finlandiya uygulamasından ombudsman, yasal takibin ve dava açma süresini başlatabilirken; Norveç ve Danimarka uygulamasında ise, durumu savcılığa bildirebilir ve ayrıca idareyi haksızlığa yol açan eylemleri nedeniyle eleştirebilir. Öte yandan, İsveç ombudsmanı idareyi uyarabilir, yanlış işlemlerinin düzeltilmesine ilişkin olarak talimat verebilir ve hatırlatma yapabilir. Ombudsman, verdiği bu kararlar yönünden parlamento ya da herhangi bir makamın etkisi altında hareket etmez.

KKTC OMBUDSMANI

KKTC Cumhuriyet Meclisi 16.7.1996 tarihinde, Yüksek Yönetim Denetçisi ya da Ombudsman Yasasını kabul etti. Bir ombudsman başkanlığından kurulan dairede 1 müdür, 3 baş denetçi ve 7 denetçi görev yapmaya başladı. Anayasanın 114 ncu maddesine göre ombudsman dairesine, yönetimin

eylemlerinin yürürlükteki mevzuata ve mahkeme kararlarına uygun olarak yapılıp yapılmadığını denetleme, soruşturma ve bu amaçla yetkililere rapor sunma görevi verildi. Başta Cumhurbaşkanlığı, Cumhuriyet Meclisi, Bakanlar Kurulu, Mahkemeler, Hukuk Dairesi, Kamu Hizmetleri Komisyonu, Sayıştay ve Polis Örgütü olmak üzere dış politikayı ve savunmayı da ilgilendiren konular ombudsmanın yetki alanı dışında tutulmuştur. Öte yandan, ombudsman bir kamu yönetiminin yerine getirmek zorunda olduğu hizmetle ilgili olarak, idareden gerekçeli bilgi vermesini isteme, saptadığı yasa dışı bir işlemi düzeltilmesi amacıyla ilgili makamı uyarma ve hakkında soruşturma açılan bir kamu görevlisinin geçici olarak belli bir süre görevden alınmasını yetkililerden isteme gibi yetkilerle donatılmıştır. Ombudsman görevini yaparken, başta Cumhurbaşkanı olmak üzere yasama ve yürütme organları ve yönetimin bütün kademelerindeki görevlilerden yazılı ve sözlü bilgi elde edebilir ve belge sunulmasını isteyebilir. Yasalara göre gizli tutulması kabul edilen belgeleri ise, sorumlu en yüksek düzeydeki amirle mutabık kalınması durumunda görebilir. Ombudsman dairesinde çalışanlar ise, görevleriyle ilgili konularda araştırma ve soruşturma yaparken, yaptıkları işlemleri gizli tutmak zorundadırlar. Ombudsman, kovuşturma yaptığı konuda kendisinin ve ilgili kişilerin görüşlerini de içeren bir rapor hazırlar. Hazırlanan bu rapor Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet Meclisi Başkanı ve Başbakanı sunulduktan sonra, bir kopyası da ilgili kişiye verilir.

KKTC OMBUDSMANININ PERFORMANSI

İdari yargının hanielliği, biçimselliği, paralı oluşu ve hukuksal denetimin etkisizliğine karşın; KKTC Ombudsmanının daha hızlı, biçimsel olmayan ve ücretsiz hizmet vermesi nedenleriyle, vatandaşların şikayetlerinin önemli bir bölümünü çözüme kavuşturduğu görülmektedir. Ombudsman kurumu ayrıca, idarenin keyfi uygulamalarını ve eylemlerini de en aza indirerek, yönetimin ve yargının yükünü de hafifletmektedir. Örneğin, KKTC Ombudsmanının geçen yıl Cumhuriyet Gazetesinde tam sayfa olarak yayımlanan bir söyleşisinde bu durum açıkça göze çarpmaktadır. Şikayet konusu olayda bir kamu kuruluşunda çalışmakta olan 3 işçinin yerine politik nedenlerle 3 kişi alınmış bulunmaktadır. Ancak sorun, işinden olan 3 işçinin ombudsman dairesine yaptıkları başvuru sonunda lehlerine çözülmüştür. Bu örnekte olduğu gibi, ombudsman kurumu aşağıda sıralanan olumlu dışsallıkları topluma yaymıştır :

1. Ombudsman kurumunun bedava hizmet vermesi nedeniyle, şikayet sahipleri avukatlık ücreti ve mahkeme harcı ödenmekten kurtulmuşlardır.
2. Eğer, ombudsmanlık kurumu olmasaydı, haksızlığa uğrayan kimselerin maddi külfeti nedeniyle haklarını aramaktan vazgeçmeleri olasılığı daha da artardı.
3. Böylece, idari yargının yükü daha da azalacağından, etkinliği ise kendiliğinden artacaktır.
4. Ayrıca, idari yargının uzun zamanda sonuca ulaşmasının yol açtığı sıkıntı da söz konusu olmayacaktır.
5. Ombudsmanın etkinliği artıkça, kötü yönetim de ortadan kalkacaktır.
6. Yargının ve idarenin etkinliğinin sağlanması sonucu, bu yönetimlere bütçeden daha az pay ayrılacaktır.
7. Bütün bu olumlu dışsallıklar ise, sonuçta vatandaşların devlete olan güvenini arttıracaktır.

Ombudsman dairesinin vatandaşların şikayetlerini sonuçlandırma konusundaki performansını ise, aşağıdaki sayısal açıklamalarımızla gösterebiliriz.⁴

Ombudsman dairesine kurulduğu 1997 yılında 120, 1998 de 44 ve 1999 yılının ilk altı aylık döneminde 30 şikayet başvurusunda bulunulmuştur. Şikayetlerin çok önemli bir bölümü merkezi idareye yönelik olup, toplam içindeki payları ise, yıllara göre, 1997 de %76, 1998 de %56 ve 1999 yılında %80 olmuştur.

İkinci olarak, en çok şikayet edilen kurumların başında belediyeler gelmektedir. Belediyelere yapılan şikayetler ise, yıllara göre sırasıyla; %10.8, 18.2 ve 13.4 olarak gerçekleşmiştir.

Kamu Kurum ve Kuruluşlarına yapılan şikayetlerle ilgili başvurular ise, giderek azalarak 1997 deki %12.5 oranından 1999 yılındaki %3,4 oranına düşmüştür. Buna karşın, kooperatifler idaresine neredeyse hiç şikayet başvurusu yapılmamıştır.

Genel idareye yönelik olarak yapılan şikayetlerin yarısından çoğu, Çalışma ve İskan Bakanlığı ile ilgili bulunmaktadır. İkinci sırada ise, Maliye ve Ekonomi Bakanlığı gelmektedir. Çalışma ve İskan Bakanlığına yapılan şikayetlerin çoğunluğu, eşdeğer uygulamaları ve sigorta sorunları üzerinde yoğunlaşırken; Maliye Bakanlığına vergi; Köy İşleri ve İçişleri Bakanlığına ise, kaymakamlıkların görev ihmalî konularında yapılmıştır. Dönem raporları içerik yönünden de değerlendirildiğinde başvurular genellikle; idari usulsüzlükler, yetki aşımı, idari ihmâl, idari işlemlerde gecikme ve mahkeme kararlarına uymama biçimlerinde sınıflandırılabilir.

Ombudsman dairesine kuruluşundan günümüze kadar yapılan 213 adet başvurunun en son durumu ise şöyledir.⁵ Başvuruların üçte biri gibi önemli bir bölümünde herhangi bir işlem yapılmazken; %27 sinin raporu tamamlanmış bulunmaktadır. Halen incelenmesi devam edenlerin toplam başvurulara olan oranı %11.7 olup, Polis ve Hukuk Dairesi tarafından araştırılanların oranı ise %7.5 dir. Böylece, işleme girmeyen şikayetlere ilişkin başvurular dışında kalanlar hesaba katıldığında, Ombudsman Dairesinin performansının %60'ları geçtiği açıkça görülebilmektedir. Öte yandan, yetki alanının dışında kalanların oranının %6, dosyası kapatılanların %8 ve şikayetlerini geri çekenlerin oranının ise, %1.4 olduğu göz önünde bulundurulursa, daha kuruluş aşamasında olan KKTC Ombudsmanının oldukça başarılı olduğunu söyleyebiliriz.

Bilindiği gibi, kamu hizmetlerinin fayda ve maliyetleri ölçülürken; maddi ve maddi olmayan, parasal (pecuniary) ve parasal olmayan, direkt ve endirekt türdeki bütün fayda ve maliyetleri hesaba katılmalıdır. Bu bakımdan da değerlendirildiğinde, KKTC Ombudsmanının topluma sağladığı sosyal fayda, yargılama ve genel yönetim hizmetlerinin maliyetini minimize ederek, konsolide, bütçeden yapılacak tasarrufları artırmaktadır.

KKTC OMBUDSMANININ SORUNLARI

Faaliyete geçtiği 1997 yılından günümüze kadar, KKTC Ombudsmanının Cumhuriyet Meclisine sunmakta olduğu, 6 aylık dönemi kapsayan raporlarında hep aşağıdaki sorunları dile getirilmektedir.

- I. Ombudsman yasasında, Ombudsman Dairesince istenen belgelerin ve bilgilerin ne zamana kadar verileceğine ilişkin sürenin

belirtilmemesi, araştırma ve denetimlerin yapılmasında gecikmelere yol açmaktadır.

2. İdari kararlarla ilgili bütün itiraz yolları tükenmeden önce ombudsmanlık dairesine başvurulamayacağına ilişkin olarak yasal düzenlemelerin yapılmamış olması, iş yükünü gereksiz yere artırmaktadır.
3. Cumhuriyet Meclisine sunulan raporlarla ilgili olarak, meclisin ne gibi işlemler yapacağına ilişkin düzenlemelerin yapılmaması da, ombudsman dairesinin verimliliğini azaltmaktadır.
4. Kurulduğundan beri, ombudsman dairesinin kadro sorunu çözülmendiğinden, henüz bir hukukçunun istihdamı bile sağlanamamıştır.
5. Ombudsman dairesi, Anayasanın 76'ncı maddesi gereği idarenin vatandaşların şikayet haklarını kullanmaları durumunda 1 ay içinde yanıt vermemesinin ihlal olduğunu saptamış bulunmaktadır. Ancak bu konuda gerekli işlemler de yapılmamaktadır.
6. Kaymakamlık ve yerel yönetimlerin "Yollar ve Binaların Düzenlenmesi Yasasının" uygulanmasına ilişkin olarak, Ombudsmanlık dairesinin yaptığı uyarılarla karşı gerekli iyileştirmeler yapılmamıştır.
7. Ombudsmanlık dairesi yukarıda sıralanan sorunlarını hazırladığı periyodik raporları ile meclise sunmasına karşın, sorunların çözümüne ilişkin olarak herhangi bir adım atılmamıştır.

ETKİNLİĞİ ARTIRICI ÖNLEMLER

KKTC Ombudsmanının daha da etkin çalışabilmesi, hizmetlerinin sosyal faydasının artması ve önemli bütçesel tasarrufların yapılabilmesi için aşağıda sıralanan önlemlerin alınması gerekmektedir.

1. Yukarıda sıralanan sorunlarla ilgili olarak, yasal düzenlemelerin bir an önce yapılması gerekmektedir.
2. Cumhuriyet Meclisi, Ombudsman dairesinin sunduğu raporların gereğini yapmalıdır.
3. Ombudsmanı yetki alanına, diğer ülkelerde olduğu gibi rüşvet iddialarının da sokulması gerekmektedir.

4. İdari kararlar alınırken, saydamlık (transparency) ilkelerine uymaya da çaba göstermelidir.
5. Ülkenin güvenliği ile ilgili olanları dışında, vatandaşların her türlü resmi bilgilere kolayca ulaşabilmesi sağlanabilmelidir.
6. Ombudsman dairesinin verimli işlemlerini sağlayıcı nitelikli personelin alınması için gerekli bütçesel olanaklar sağlanmalıdır.

SONUÇ

Yukarıdaki uluslararası karşılaştırmalarımız, KKTC Ombudsmanlık kurumunun dar yetkili bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca, meclisin ombudsman raporlarına gösterdiği ilgisizlik, personel yetersizliği ve yasal düzenlemelerin henüz daha tamamlanmamasına karşın, KKTC Ombudsmanının performansının iyi durumda olduğunu söyleyebiliriz. Bunda kuşkusuz ki, nüfusun azlığının ve sosyal kontrol mekanizmasının da daha etkin işlemlerinin önemli payı olduğu görülmektedir. Buna karşın, son on yıllarda gelişmiş ülkelerde kamu yönetimlerinde benimsenen saydamlık ve bilgi edinme hürriyetine ilişkin düzenlemelerin yapılmaması, idarenin verimini azaltıcı rol oynamaktadır. Bizce, Yeni Zelanda örneğinde olduğu gibi, bir "Mali Sorumluluk" yasasının çıkarılmasıyla, KKTC'de idarenin verimliliğini artırma olanağı vardır. Bu tür düzenlemeler ve yeniden yapılanmalar, sadece idarenin verimini artırmakla kalmaz, ayrıca ombudsman dairesinin performansını da oldukça artıracaktır. KKTC vatandaşlarının eğitim düzeyinin yüksekliği ve ülkenin ölçek ekonomilerinden kaynaklanan dışsallıkları, iyi yönetimin oluşması konusunda bir tür sinerji yaratacaktır. Ortaya çıkacak olan bütün bu olumlu gelişmelerden ve deneyimlerden, henüz bir ombudsmanlık kurumuna sahip olmayan Türkiye de yararlanacaktır.

Abstract

In this paper I evaluate the efficiency of TRNC's Ombudsman Office with respect to the goals of public economy. In the first part of the paper a brief explanation is given concerning the TRNC'S Ombudsman Institution. The later parts of the paper are devoted to examining the system from the implementation point of view and some important issues are stated.

Internalization of positive externalities as a result of the introduction of the ombudsman institution to public management is also stressed. The last section of this study includes those measures needed to improve the TRNC's ombudsman office and is followed by a brief conclusion.

Sonnotlar

¹ The Swedish Ombudsman: Fact Sheets on Sweden, Sweden Institute, Jan 1994.

² Şener, Orhan: Toplumsal Saydamlık Yönünden Kamu Finansmanı Reformu, AT Enstitüsü, İstanbul, 1999, s.113-126.

³ The Source Book: Transparency International, Jan 1996.

⁴ Raporlar, Yasalar ve Tebliğler

- 21 Ağustos 1998 tarihli, KKTC Ombudsman Raporu
- 25 Mart 1998 tarihli, KKTC Ombudsman Raporu
- 05 Şubat 1999 tarihli, KKTC Ombudsman Raporu
- 10 Ağustos 1999 tarihli, KKTC Ombudsman Raporu

⁵ 29 Temmuz 1996 tarihli, KKTC Yüksek Yönetim Denetçisi (Ombudsman) Yasası

- KKTC'de İnsan Haklarının Korunması Mekanizması olarak Ombudsman Kurumu, Ombudsman Dairesi, Lefkoşa
- Atalay, Nail. "The Historical Development of the Institution of KADI", 16 Mart, 2000, Ghent.